

Vergaderjaar 2022–2023

33 626

Oprichting Stichting Voorbereiding Pallas-reactor

Nr. 17

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 15 november 2022

De vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over de brief van 20 september 2022 over het kabinetsbesluit PALLAS (Kamerstuk 33 626, nr. 16).

De vragen en opmerkingen zijn op 17 oktober 2022 aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voorgelegd. Bij brief van 14 november 2022 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Smals

De adjunct-griffier van de commissie,
Bakker

Inhoudsopgave	blz.
I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie	3
Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie	5
Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	6
Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	6
Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie	7
Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie	7
Vragen en opmerkingen van het lid van de BBB-fractie	8
II. Reactie van de Minister	9
Reactie op de inbreng van de VVD-fractie	9
Reactie op de inbreng van de D66-fractie	11
Reactie op de inbreng van de PVV-fractie	16
Reactie op de inbreng van de CDA-fractie	19
Reactie op de inbreng van de SP-fractie	19
Reactie op de inbreng van de PvdA-fractie	22
Reactie op de inbreng van de ChristenUnie-fractie	23
Reactie op de inbreng van de BBB-fractie	25

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de brief over het kabinetsbesluit PALLAS (Kamerstuk 33 626, nr. 16). Deze leden vinden dat Nederland een leidende positie na moet streven op het gebied van nucleaire geneeskunde. Zij onderschrijven de doelen van het voorgenomen kabinetsbesluit maar hebben hierbij nog wel enkele vragen. Dagelijks zijn vele duizenden patiënten binnen en buiten Nederland voor hun diagnose of behandeling afhankelijk van medische isotopen die geproduceerd worden in Petten. Kan de Minister een nadere duiding geven van deze cijfers en deze met de Kamer delen?

Genoemde leden lezen dat ook de ontwikkelingen in het toekomstige behandellandschap een rol spelen bij het besluit om middelen te reserveren voor een mogelijke investering in een nieuwe reactor. Om welke ontwikkelingen gaat het hier precies? Gaat het hierbij dan ook om de recent gepubliceerde rapportage «Kanker in Nederland: trends en prognoses tot en met 2032» van het Integraal Kankercentrum Nederland (IKNL)?

De leden van de VVD-fractie zijn blij te lezen dat een nieuwe reactor naast de zorg ook andere maatschappelijke belangen dient zoals versterking van het huidige kenniscluster. In de achtergrondanalyse ten behoeve van de besluitvorming over de PALLAS-reactor lezen deze leden dat er momenteel een klinische studie in het Prinses Máxima Centrum naar de inzet van theranostics bij kinderen met een neuroblastoom loopt. Wanneer worden de resultaten van deze studie verwacht?

Deze leden lezen dat financiering van productiefaciliteiten zoals PALLAS niet mogelijk is uit middelen van het Meerjarig Financieel Kader (MFK) maar dit eventueel in de toekomst wel mogelijk is op het gebied van onderzoek en innovatie. De Minister geeft aan nog in gesprek te zijn met de Europese Investeringsbank (EIB) over financieringsmogelijkheden. Wat is de status van deze gesprekken en wat verwacht de Minister dat de uitkomst hiervan zal zijn?

Ook lezen genoemde leden dat er voor een bedrag van 330 miljoen euro nog dekking gezocht moet worden en dat het kabinet hierbij onder andere kijkt naar mogelijkheden binnen het Nationaal Groeifonds. Heeft de Minister nagedacht over andere opties indien het Nationaal Groeifonds geen bruikbare financieringsroute blijkt?

Daarnaast lezen de leden van de VVD-fractie dat een gelijk speelveld voor andere innovatieve partijen, zoals SHINE en SMART, een belangrijke randvoorwaarde is en dat het uitgangspunt zal zijn dat de toekomstige reactor zal opereren op basis van marktconforme prijzen. Kan de Minister aangeven hoe groot hij de kans acht dat PALLAS onder de eigen integrale kostprijs zal gaan zitten om marktconform te kunnen zijn? Welke definitie van marktconformiteit hanteert te Minister? Bedoelt de Minister hiermee dat de PALLAS-reactor haar prijzen altijd zal baseren op geldende marktprijzen om zodoende concurrerend te kunnen zijn? Zo ja, hoe verhoudt dit zich dan tot het principe van *full cost recovery* en geldende Europese en nationale mededingingswetgeving, zoals bijvoorbeeld onze eigen Wet Markt en Overheid?

De leden hebben in de brief van de Minister getiteld: «Reactie op verzoek commissie over het artikel in het Financieel Dagblad «Komst van fabriek in Veendam voor medische isotopen op losse schroeven»», het volgende gelezen: «Leningen die van overheidswege verstrekt zijn, mogen niet marktverstrend zijn, conform de staatssteunregels. Dit is te allen tijde een leidend principe.»¹ Een deel van de investering van de PALLAS-reactor komt uit publiek geld. Kan de Minister aangeven hoe deze uitspraak zich verhoudt tot het PALLAS-besluit? Wat gaat de Minister doen om te voorkomen dat de aan PALLAS te verstrekken leningen niet marktverstrend zullen zijn als marktconformiteit het uitgangspunt is?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met interesse de brief van de Minister gelezen. Deze leden hechten belang aan leveringszekerheid van medische isotopen vanwege de grote bijdrage die zij leveren aan de diagnose en behandeling van patiënten met ernstige aandoeningen zoals kanker en hart- en vaatziekten. Deze leden zijn van mening dat een gelijk speelveld bijdraagt aan de leveringszekerheid en zijn kritisch of een staatsdeelneming bevorderlijk is voor een gelijk speelveld. Daartoe hebben zij een aantal vragen.

Genoemde leden lezen dat PALLAS bijdraagt aan een breed aanbod van verschillende soorten isotopen en daarmee monopolies voorkomt op de belangrijke therapeutische isotopen. Kan de Minister toelichten hoe het vergroten van de rol van PALLAS door een positie als staatsdeelneming niet juist leidt tot een monopolie en daarmee een kwetsbare markt? Heeft de Minister inzicht in de mogelijke kostenvoordelen die de status van staatsdeelneming PALLAS kan bieden, bijvoorbeeld bij het aantrekken van kapitaal? Voorts vragen deze leden of PALLAS voor deze kosten wordt aangeslagen zodat er een concurrentievoordeel ontstaat ten opzichte van andere aanbieders van medische isotopen, zoals SHINE.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister belang hecht aan een gelijk speelveld en dat marktconforme prijzen als voorwaarde worden gezien om een gelijk speelveld te creëren of te behouden. Kan de Minister definiëren wat wordt bedoeld met marktconforme prijzen? Op basis van welke factoren zijn deze prijzen gebaseerd? Op welke andere voorwaarden zet de Minister in ter behoud van een gelijk speelveld? Deze leden vragen

¹ Kamerstuk 35 925 XVI, nr. 191.

hoe wordt bepaald op welke medische isotopen PALLAS zich zal richten. Zijn dit enkel de medische isotopen waarbij sprake is van marktfalen? Kan de Minister dit toelichten? Daarbij vragen genoemde leden naar een scenario waarin PALLAS wordt gesplitst in een publieke tak, verantwoordelijk voor de ontwikkeling van medische isotopen waarbij sprake is van marktfalen, en een private tak die actief is op een markt met concurrentie. Is een dergelijk scenario onderzocht en overwogen, zo vragen deze leden.

Genoemde leden lezen dat de reactor zal bijdragen aan voorzieningszekerheid van medische isotopen niet alleen in Nederland maar ook in Europa. Tevens is de verwachting dat de reactor hoogwaardige werkgelegenheid in de regio Noord-Holland Noord borgt. Door deze zogenoemde neveneffecten vragen zij de Minister om verder in te gaan op de gesprekken met de EIB over de financieringsmogelijkheden. Kan de Minister toelichten welke opties hierin worden verkend en waarom niet op de uitkomst van deze gesprekken wordt gewacht? Deze leden vragen of er opties zijn verkend om in samenwerking met andere landen de bekostiging op te brengen, gezien de baat die andere Europese landen hebben bij leveringszekerheid van medische isotopen. Verder vragen zij of er gekeken is om de bekostiging uit andere portefeuilles te dekken. Zo ja, kan de Minister aangeven waarom deze opties geen oplossing boden? Zo nee, kan de Minister aangeven waarom dit niet is overwogen en is de Minister bereid dit alsnog te doen?

De leden van de D66-fractie lezen dat PALLAS, via het Nuclear Health Centre (NHC) en Fieldlab, nauw samen zal werken met kennisinstellingen en ziekenhuizen en hiermee de academische ontwikkeling van isotopen zal versterken. Kan de Minister aangeven welke waarborgen worden gekoppeld voor deze academische ontwikkeling en investering in PALLAS? Kan de Minister toelichten hoe publieke-private investering niet zal leiden tot (drie)dubbele betalingen door de Nederlandse samenleving, door middel van investering in onderzoek, investering in PALLAS en betalingen middels premies of eigen bijdragen voor medicijnen? Hoe komen de voordelen van de investering in PALLAS als staatsdeelneming terecht bij de Nederlandse burger? Kan de Minister aangeven welke waarborgen er worden ingebouwd in ontwikkeling van medische isotopen op basis van maatschappelijke vraag?

Uit het afwegingskader staatsdeelnemingen, dat de Minister van Financiën heeft gepubliceerd bij het nieuwe beleidskader staatsdeelnemingen 2022, begrijpen de leden van de D66-fractie dat een aantal specifieke vragen moeten worden beantwoord om tot het besluit tot aankoop van een onderneming te komen. Deze leden vragen of de Minister de antwoorden op deze vragen kan delen met de Kamer zodat de Kamer inzicht krijgt in de afwegingen die aan het voorgenomen besluit tot de aankoop van PALLAS ten grondslag liggen. Is ook een alternatieve manier van financiering, bijvoorbeeld het verstrekken van een staatsgarantie op een lening, overwogen door het kabinet?

Voorts begrijpen de leden van de D66-fractie uit de meegezonden achtergrondanalyse dat het belang dat de Staat goed zicht en invloed houdt op de kosten, doorlooptijden en de risico's van het PALLAS-project worden onderkend. Hoe krijgt de positie van de Staat bij PALLAS concreet vorm? Komt er een zetel voor de Minister van Financiën of de Minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK) binnen de Raad van Toezicht of wordt er gekozen voor een alternatieve route om de belangen van de Staat duurzaam te borgen?

Omdat dit om een kabinetsbesluit gaat met grote financiële gevolgen voor de Staat, vragen de leden van de D66-fractie naar de evaluatie van dit besluit. Deze leden lezen in de bijlage conform de Comptabiliteitswet artikel 3.1 dat met PALLAS nadere afspraken worden gemaakt over monitoring en evaluatie, waarbij periodiek zal worden bekeken of de publieke belangen het beste geborgd kunnen worden met het aandeelhouderschap van de Staat. Wanneer vindt de eerste evaluatie plaats en wat wordt er verstaan onder periodiek? Ook vragen deze leden naar de uitvoering van deze evaluatie. Zal deze extern plaatsvinden en volgt er ook een externe evaluatie van het besluit om als Staat in PALLAS te investeren? Daarbij vragen deze leden specifiek hoe en wanneer de Kamer over deze evaluaties geïnformeerd wordt.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van de brief over het kabinetsbesluit PALLAS. Deze leden vinden het belangrijk dat de voorzieningszekerheid van medische isotopen wordt versterkt, maar hebben daarover wel een aantal vragen en opmerkingen. Zij zijn van mening dat de beschikbaarheid van medische isotopen voor Nederlandse patiënten beter geborgd moet worden. Tevens zijn deze leden van mening dat productie in eigen land goed nieuws is, zowel voor patiënten als voor het verwerven van kennis en expertise. Wat is nu de exacte tijdsplanning tot ingebruikname van PALLAS die het kabinet voor ogen heeft? Hoeveel tekorten aan medische isotopen ontstaan er de komende jaren?

Genoemde leden willen weten hoe de Minister de miljardeninvestering met belastinggeld in het PALLAS-project rechtvaardigt, nu er meerdere commerciële spelers op de markt zijn. Welke risico's kleven er aan de investering? Hoeveel medische isotopen gaan de verschillende bedrijven straks gezamenlijk produceren? Hoeveel procent van de markt kunnen zij straks afzonderlijk bedienen, zowel ten aanzien van de Nederlandse, de Europese als de internationale markt? Is de Minister van mening dat PALLAS en SHINE en andere initiatieven naast elkaar kunnen bestaan? Genoemde leden ontvangen graag een reactie.

De leden van de PVV-fractie vragen of door de vele jaren van uitstel het PALLAS-project niet achterhaald is. Zo claimt SHINE Medical met zijn nieuwe technologie goedkoper, schoner en veiliger medische isotopen te kunnen produceren dan de PALLAS-reactor. Klopt dit, zo vragen genoemde leden. Zo ja, wat is dan de meerwaarde van de productie van medische isotopen door de PALLAS-reactor? Ligt het niet in de verwachting dat deze nieuwe technologie de hele isotopenmarkt gaat overnemen? Kan de Minister hierop ingaan?

Deze leden vragen tevens of het PALLAS-project niet gelijk op achterstand staat indien SHINE Medical jaren eerder en goedkoper medische isotopen gaat produceren. Wat betekent dit bijvoorbeeld voor de business case en de terugverdientijd? De Minister geeft zelf aan dat de opbrengsten onzeker zijn omdat het onzeker is hoe de afzetmarkt er op het moment van ingebruikname van de PALLAS-reactor precies uitziet. Genoemde leden ontvangen graag een reactie.

Zij willen tot slot weten hoe deze miljardeninvestering zich verhoudt tot het gelijke speelveld dat andere innovatieve bedrijven is toegezegd.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van het kabinetsbesluit met betrekking tot PALLAS. Deze leden hebben hier enkele vragen bij. De Minister schrijft dat er in de financiering nog een resterend gat van 330 miljoen euro is. Pas als dat bedrag in het voorjaar geregeld is, kan het besluit om PALLAS te bouwen, definitief genomen worden. De leden van de CDA-fractie vragen in hoeverre dit ervoor zorgt dat er in de markt toch onzekerheid blijft, in een fase dat afspraken moeten worden gemaakt met bouwers, leveranciers en afnemers van medische isotopen. Deze leden vragen tevens wat er gebeurt als in het voorjaar van 2023 nog geen dekking voor het resterende gat van 330 miljoen euro gevonden is.

Voor de resterende financiering van PALLAS lijkt het kabinet vooral naar het Groeifonds te kijken. De leden van de CDA-fractie vragen hoe kansrijk dit wordt geacht. Worden er ook andere opties onderzocht, zoals (een combinatie met) Invest.nl?

Op welke wijze is het Ministerie van EZK betrokken bij de besluitvorming over de verdere financiering, gezien het belang van de reactor in Petten voor de nucleaire kennisinfrastructuur en het onderzoek dat wordt gedaan naar de mogelijkheden van kernenergie? Deelt het kabinet de mening dat PALLAS van groot belang is voor de nucleaire kennisinfrastructuur in Nederland, die ingezet gaat worden voor de ambities uit het Regeerakkoord om twee nieuwe kerncentrales te bouwen en Borssele langer open te houden? Zo nee, waarom niet? Op welke wijze is het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) betrokken bij de besluitvorming over PALLAS, gezien het belang van de reactor voor de onderzoeksinfrastructuur?

Mede naar aanleiding van de motie van de leden Aukje de Vries en Van den Berg² heeft de speciaal gezant onderzocht welke mogelijkheden er in de EU bestaan voor de financiering van productiefaciliteiten zoals PALLAS. Over de financieringsmogelijkheden voor toekomstige activiteiten van PALLAS op het gebied van onderzoek en innovatie is de Minister met de EIB in gesprek. De leden van de CDA-fractie vragen wat de stand van zaken van dit gesprek is, welke onderwerpen hierbij besproken worden en welke mogelijke problemen hierbij zouden kunnen spelen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van het kabinetsbesluit om middelen te reserveren voor een mogelijke investering in het PALLAS-project. Zij hebben hierover nog een aantal vragen en opmerkingen. Genoemde leden vragen de Minister hoe de eigendomsverhoudingen en zeggenschap geregeld zullen worden als er daadwerkelijk wordt overgegaan tot een investering. Krijgt de Nederlandse overheid een beslissende stem bij besluiten over PALLAS? Zij vragen daarnaast wat precies zal gebeuren met de opbrengst van de nieuwe PALLAS-reactor, als het project winstgevend wordt. Vloeit een deel van deze winst dan ook weer terug naar de staatskas?

Genoemde leden vragen daarnaast hoe groot de kans is dat de nieuwe PALLAS-reactor rendabel wordt. Wat zegt het feit dat private partijen niet bereid waren om mee te financieren over de businesscase van dit project? Zijn er risico's dat na de bouw op een later moment alsnog meer publiek geld in de reactor moet worden gestoken?

² Kamerstuk 21 501-31, nr. 614.

De leden van de SP-fractie vragen de Minister daarnaast hoe de veiligheid voor omwonenden van de PALLAS-reactor wordt gegarandeerd. Hoe zorgt de Minister ervoor dat de risico's voor hen geminimaliseerd worden?

Zijn ook alternatieven onderzocht voor deze investering? Er zijn bijvoorbeeld ook plannen voor nieuwe productielocaties elders in Nederland en Europa en er worden ook medische isotopen geproduceerd door sommige ziekenhuizen. Kan de Minister toelichten waarom hij toch deze investering in PALLAS noodzakelijk acht?

De leden van de SP-fractie lezen dat de Minister een groot deel van deze investering wil financieren uit de opbrengst van het schrappen van Vitamine D uit het basispakket. Deze leden vinden dit onwenselijk, aangezien deze maatregel negatieve effecten kan hebben op de volksgezondheid. Zij vragen daarnaast hoe het überhaupt mogelijk is voor de Minister om deze middelen voor deze investering in te zetten, aangezien eventuele besparingen als gevolg van dit besluit terecht zouden komen bij de zorgverzekeraars. Hoe ziet de Minister dit voor zich?

Voorts vragen zij in hoeverre de Minister ook de maatschappelijke kosten heeft meegewogen van het schrappen van Vitamine D uit het basispakket. Lopen de zorgkosten hierdoor uiteindelijk niet juist op? Wat zijn de gevolgen voor de financiering van PALLAS als het schrappen van Vitamine D uit het basispakket toch minder opbrengt dan het kabinet verwacht? Moet er dan alsnog een andere dekking worden gevonden?

De leden van de SP-fractie vragen tot slot wat het gevolg is van dit besluit voor de terugbetaling van de lening van 40 miljoen euro vanuit de provincie Noord-Holland aan PALLAS.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie lezen in de brief van de Minister terug dat het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor de financiering van de PALLAS-reactor 1,29 miljard euro reserveren uit de opbrengst van de vitamine D-maatregel (129 miljoen euro per jaar tot en met 2032). Genoemde leden hebben vragen over deze financieringsbron. De vitamine D-maatregel houdt in dat vitamine D uit het basispakket wordt gehaald. Kan de Minister toelichten wat de overheveling van de opbrengst van deze pakketmaatregel van 1,29 miljard euro naar de VWS-begroting, ceteris paribus, betekent voor de premiestelling, het uitgavenplafond zorg en het uitgavenplafond rijksbegroting? Of, en hoe zijn de premiestelling, het uitgavenplafond zorg en het uitgavenplafond rijksbegroting bijgesteld? Wat betekent dit voor de lastenverdeling voor volwassenen tussen belastingen, nominale premie en inkomensafhankelijke bijdrage van de Zorgverzekeringswet (Zvw)?

Graag ontvangen de leden van de PvdA-fractie een toelichting op de financieringskeuze van het kabinet. Hoe gebruikelijk is het om een investering via een pakketmaatregel te financieren? Kan de Minister hier ook andere voorbeelden van geven? Hierbij vragen genoemde leden of bij de keuze om vitamine D uit het basispakket te halen, de nieuwe inzet van deze middelen voor de PALLAS-reactor heeft meegespeeld.

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met instemming kennisgenomen van het kabinetsbesluit PALLAS. Deze leden maken graag van de gelegenheid gebruik om enkele vragen te stellen.

Genoemde leden kunnen de Minister volgen dat vanuit het oogpunt van publieke belangen, strategische autonomie en leveringszekerheid van medische isotopen gekozen is voor het reserveren van middelen voor de bouw van een nieuwe PALLAS-reactor en het NHC in Petten. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de Minister naar de nog ongedekte post van 330 miljoen euro. Is de Minister het met deze leden eens dat een nieuwe reactor ook een investering is in de kennisinfrastructuur van de nucleaire kennisinfrastructuur in Nederland, het innovatieve klimaat in het algemeen en de innovatie op het gebied van medische isotopen in het bijzonder? Wat deze leden betreft pleit dit voor een financiële betrokkenheid van het Ministerie van OCW, en zeker het Ministerie van EZK en/of het Nationaal Groeifonds. Hoe kijkt de Minister hiernaar? Genoemde leden zijn teleurgesteld dat dit gat van 330 miljoen euro na zoveel jaar nog altijd bestaat, terwijl de urgentie van het snel beginnen van de bouw zeer groot is.

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat de vervanging van de Hoge Flux Reactor (HFR) al een langlopend dossier is. Wat is de deadline voor een definitief besluit tot investeringen om een nieuwe reactor op tijd gereed te hebben? Vanaf wanneer zullen er «onomkeerbare stappen» worden gezet?

Deze leden constateren dat circa tweeëneenhalf jaar geleden is gebleken dat de private route voor de bouw niet haalbaar was en dat toen is gestart met de verkenning naar publieke financiering. Het voornemen van de Minister om strategischer om te gaan met publieke investeringen in geneesmiddelenontwikkeling past daarbij en kan op steun van de leden van de ChristenUnie-fractie rekenen. Deze leden onderstrepen het belang van de uitwerking van het besliskader privatisering en verzelfstandiging dat de Minister zal maken voor de oprichting van de deelneming en zij verwachten dat de Minister de Kamer hierover zorgvuldig over informeert. Ook willen zij graag een verdere toelichting over hoe de staats- of beleidsdeelneming eruit zou komen te zien.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar het gelijke speelveld voor alle partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de voorzieningszekerheid van medische isotopen. Zij vragen om een nadere toelichting wat dit gelijke speelveld betekent voor innovatieve spelers als SHINE en SMART, als het uitgangspunt is dat de toekomstige reactor gaat opereren op basis van marktconforme prijzen en niet op basis van *full cost recovery*? Deze leden willen benadrukken dat de vestiging van innovatieve spelers in Nederland die inzetten op technieken die minder kernafval produceren goed zou zijn voor het innovatieve klimaat en de duurzamere ontwikkeling van medische isotopen.

Vragen en opmerkingen van het lid van de BBB-fractie

Het lid van de BBB-fractie heeft met interesse en verbazing kennisgenomen van de brief van de Minister over het kabinetsbesluit PALLAS. Dit lid juicht toe dat het kabinet het besluit heeft genomen om middelen te reserveren voor een mogelijke investering in het PALLAS-project. Met de mogelijke bouw van de nieuwe PALLAS-reactor en het NHC in Petten wordt de voorzieningszekerheid van medische isotopen versterkt. Veel patiënten met vaak levensbedreigende ziekten, zoals kanker en hart- en vaatziekten, zijn voor hun behandeling en diagnose afhankelijk van medische isotopen. Met het voornemen tot een mogelijke investering in het PALLAS-project, zet het kabinet in op het borgen van de toekomstige voorzieningszekerheid voor de patiënt. Genoemd lid vindt dit een essentiële stap.

Het lid van de BBB-fractie heeft met verbazing kennisgenomen van de manier waarop de Minister dit project denkt te gaan financieren. De Minister is namelijk voornemens om 1,29 miljard euro beschikbaar te maken uit de opbrengst van de zogenaamde vitamine D-maatregel die 129 miljoen euro per jaar tot en met 2032 kan opleveren en 30 miljoen euro vanuit de eigen begroting voor een mogelijke investering in PALLAS. Genoemd lid vindt het onverteerbaar dat de Minister het welzijn en de gezondheid van de ene patiëntengroep compenseert met het welzijn en de gezondheid van de andere. Kan de Minister geen enkele andere dekking vinden in zijn begroting of is de Minister bereid hier alsnog naar te zoeken?

II. Reactie van de Minister

Ik dank de leden van de fracties voor hun inbreng. Ik ga hieronder in op de vragen die door de leden van de verschillende fracties zijn gesteld.

Reactie op de inbreng van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie vragen of de Minister een nadere duiding kan geven van het cijfer dat dagelijks vele duizenden patiënten binnen en buiten Nederland voor hun diagnose of behandeling afhankelijk zijn van medische isotopen die geproduceerd worden in Petten.

Nederland speelt met de Hoge Flux Reactor (HFR) in Petten een leidende rol in de productie van medische isotopen. Stichting Nuclear Research and consultancy Group (NRG) geeft aan dat dagelijks circa 30.000 patiënten wereldwijd geholpen worden met isotopen uit Petten.

In 2019 werden in Nederland in 67 ziekenhuizen ongeveer 400.000 diagnostische scans en 6.800 therapeutische behandelingen met medische isotopen uitgevoerd. Dit zijn overigens niet alleen medische isotopen uit kernreactoren, maar ook met cyclotrons geproduceerde isotopen. Deze cijfers zijn getoetst bij de Nederlandse Vereniging voor Nucleaire Geneeskunde.

De leden van de VVD-fractie vragen de Minister of de ontwikkelingen in het toekomstige behandellandschap een rol spelen bij het besluit om middelen te reserveren voor een mogelijke investering in een nieuwe reactor en welke ontwikkelingen deze zijn. De leden vragen of het ook gaat om de recent gepubliceerde rapportage «Kanker in Nederland: trends en prognoses tot en met 2032» van het Integraal Kankercentrum Nederland (IKNL)?

De verwachting is dat nucleaire geneeskunde een steeds belangrijkere rol gaat spelen in de behandeling van verschillende ziektebeelden, waaronder kanker. Dit wordt bevestigd door twee recente Europese onderzoeken van de Europese Commissie naar de toekomstige beschikbaarheid van medische isotopen³. Uit beide studies blijkt dat de wereldwijde vraag naar medische isotopen zal toenemen. De later verschenen rapportage «Kanker in Nederland: trends en prognoses tot en met 2032» van IKNL bevestigt deze stijging.

De leden van de VVD-fractie vragen wanneer de resultaten worden verwacht van de klinische studie in het Prinses Máxima Centrum naar de inzet van theranostics bij kinderen met neuroblastoom.

³ Kamerstukken 21 501-31 en 33 626, nr. 635 en Kamerstuk 21 501-31, nr. 651.

Het gaat hier om een door stichting KiKa gesponsorde studie waarbij een nieuwe type scan wordt onderzocht die minder belastend is voor de patiënt maar betere beelden geeft. Hierdoor kunnen mogelijk kleinere tumoren en uitzaaiingen afgebeeld worden zodat er een optimaal behandelplan kan worden opgesteld. De onderzoekers verwachten binnenkort de resultaten te kunnen publiceren.

De leden van de VVD-fractie vragen naar de mogelijkheden van financiering in de toekomst vanuit het Meerjarig Financieel Kader (MFK) op het gebied van onderzoek en innovatie. Ook vragen de leden naar de status van gesprekken met de Europese Investeringsbank (EIB) over financieringsmogelijkheden.

Uit gesprekken met de Europese Commissie is gebleken dat Europese financieringsinstrumenten binnen het Meerjarig Financieel Kader geschikt zijn voor de cofinanciering van de bijbehorende kennisinfrastructuur en innovatieketen, maar niet voor de bouw van de reactor zelf. Het zou dan kunnen gaan om de toekomstige activiteiten in het Nuclear Health Centre (NHC) en het Fieldlab.

Cofinanciering van de bouw van de reactor door de Europese Investeringsbank (EIB) is denkbaar, maar alleen indien de risico's eerst middels een staatsgarantie door de Staat worden afgedekt. Het is mijn inzet om de EIB, onder voor de Staat acceptabelere voorwaarden, in een zo vroeg mogelijk stadium van het project (nog tijdens de bouwfase) in te laten stappen. Recentelijk heb ik hierover met de EIB gesproken. De EIB heeft aangegeven te willen verkennen wat de mogelijkheden zijn. Voor een dergelijke financiering zal door de nog op te richten beleidsdeelneming in ieder geval aangetoond moeten worden dat zij het bouwproject goed beheersen en dat de risico's te overzien zijn. Dit zal pas kunnen als de bouw een eind is gevorderd. Ik blijf hierover met de EIB in gesprek.

De leden van de VVD-fractie vragen of nagedacht is over andere opties indien het Nationaal Groeifonds geen bruikbare financieringsroute voor de nog resterende dekkingsopgave blijkt.

Richting de voorjaarsbesluitvorming kijkt het kabinet, naast de mogelijkheden in het kader van het Nationaal Groeifonds, ook naar andere (aanvullende) dekkingsmogelijkheden.

De leden van de VVD-fractie vragen of de Minister kan aangeven hoe groot hij de kans acht dat PALLAS onder de eigen integrale kostprijs zal gaan zitten om marktconform te kunnen zijn en welke definitie van marktconformiteit de Minister hanteert. Ook vragen de leden of de Minister hiermee bedoelt dat de PALLAS-reactor haar prijzen altijd zal baseren op geldende marktprijzen om zodoende concurrerend te kunnen zijn? En zo ja hoe dit zich dan verhoudt tot het principe van full cost recovery en geldende Europese en nationale mededingingswetgeving, zoals bijvoorbeeld de Wet Markt en Overheid. De leden van de VVD-fractie geven ook aan in de brief van de Minister getiteld: «Reactie op verzoek commissie over het artikel in het Financieel Dagblad «Komst van fabriek in Veendam voor medische isotopen op losse schroeven»», het volgende gelezen te hebben: «Leningen die van overheidswege verstrekt zijn, mogen niet marktverstorend zijn, conform de staatssteunregels. Dit is te allen tijde een leidend principe.»⁴ Een deel van de investering van de PALLAS-reactor komt uit publiek geld. Kan de Minister aangeven hoe deze uitspraak zich verhoudt tot het PALLAS-besluit? De leden van de VVD-fractie vragen wat de Minister gaat doen om te voorkomen dat de

⁴ Kamerstuk 35 925 XVI, nr. 191.

aan PALLAS te verstrekken leningen niet marktversturend zullen zijn als marktconformiteit het uitgangspunt is?

Ik vind het belangrijk dat alle partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de voorzieningszekerheid van medische isotopen gelijke kansen krijgen om de markt te betreden. Een gelijk speelveld voor andere (innovatieve) partijen is daarom een belangrijke randvoorwaarde. Onder een gelijk speelveld vallen alle daarop betrekking hebbende aspecten die in wet- en regelgeving op nationaal en Europees niveau zijn vastgelegd, zoals eerlijke concurrentie, voorwaarden voor het verkrijgen van vergunningen en de staatssteunregels. De nationale wetgeving bevat in de Mededingingswet en de daar onderdeel van uit makende Wet Markt en Overheid waarborgen om ervoor te zorgen dat er eerlijke concurrentie kan plaatsvinden tussen marktpartijen en overheidsbedrijven voor zover zij economische activiteiten verrichten.

Ik verwacht van PALLAS een gezonde financiële bedrijfsvoering, waarbij de publieke investering op termijn wordt terugbetaald. Met de woorden marktconform wordt bedoeld dat de beleidsdeelneming als bedrijf (kapitaalvennootschap) bedrijfsmatig zal opereren en onder andere zal sturen op het behalen van rendement op de publieke investering. Het bedrijf zal met de opbrengsten uit onder andere het bestralen en de verkoop van medische isotopen zijn eigen kosten (inclusief de aflossing van de door de Staat verstrekte leningen) moeten dragen. Dit past in het internationaal afgesproken streven naar full cost recovery, waarmee het zoveel mogelijk doorrekenen van de kosten in de prijs wordt geborgd. De marktconformiteit ziet dus niet op het spiegelen van het gedrag van andere aanbieders van medische isotopen. Het gaat erom dat vanuit een structurele gezonde bedrijfsvoering gemaakte kosten worden betaald door de markt gerealiseerde voldoende opbrengsten. Het is dus niet de bedoeling om aanbieders van medische isotopen na te streven die wellicht met hulp van overheidssteun beneden kostprijs hun producten aanbieden.

Met betrekking tot de investering geldt dat deze zal moeten voldoen aan de staatssteunregels. Het succesvol doorlopen van de staatssteunprocedure bij de Europese Commissie is een belangrijke randvoorwaarde voor definitieve besluitvorming over de publieke investering in PALLAS. De Europese Commissie zal per beoogde steunmaatregel toetsen of er sprake is van verenigbare staatssteun en daarbij de mogelijke verstoring van de mededinging en het handelsverkeer op de Europese interne markt uitdrukkelijk meewegen.

Reactie op de inbreng van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie vragen de Minister om toe te lichten hoe het vergroten van de rol van PALLAS door een positie als staatsdeelneming niet juist leidt tot een monopolie en daarmee een kwetsbare markt? Ook vragen zij of de Minister inzicht heeft in de mogelijke kostenvoordelen die de status van staatsdeelneming PALLAS kan bieden, bijvoorbeeld bij het aantrekken van kapitaal. Voorts vragen de leden of PALLAS voor deze kosten wordt aangeslagen zodat er een concurrentievoordeel ontstaat ten opzichte van andere aanbieders van medische isotopen, zoals SHINE.

Uit Europese studies volgt de noodzaak van een nieuwe reactor om de voorzieningszekerheid van medische isotopen te borgen. De insteek van de vorige kabinetten is altijd geweest om PALLAS een privaat initiatief te laten zijn. Helaas is gebleken dat de markt de risico's die gepaard gaan met een investering in een dergelijk project, niet wil dragen zonder dat er sprake is van aanzienlijke overheidssteuning die de risico's geheel of

grotendeels zou afdekken, terwijl opbrengsten primair ten goede zouden komen aan private investeerders. Dit beeld is ook bevestigd in recente Europese studies en ook in andere landen zijn er geen voorbeelden van volledig privaat gefinancierde reactoren, waardoor een publieke investering de enige mogelijkheid is om de PALLAS-reactor te realiseren. Om de voorzieningszekerheid van medische isotopen voor patiënten te borgen heeft het kabinet daarom nu besloten om middelen te reserveren voor het PALLAS-project en het voornemen om, bij een definitief besluit over de investering, een beleidsdeelneming op te richten. Voorzieningszekerheid is echter niet met een enkele reactor geborgd, daarom is er altijd ruimte voor andere initiatieven die een aanvullende bijdrage kunnen leveren aan de voorzieningszekerheid.

Uit verschillende Europese studies volgt dat de wereldwijde vraag naar medische isotopen stijgt. Het ligt dan ook niet voor de hand dat PALLAS, ook niet door de vormgeving als beleidsdeelneming, tot een monopolie en daarmee kwetsbare markt leidt, omdat de productie van PALLAS nu niet, maar ook niet in de toekomst in de volledige wereldwijde behoefte aan medische isotopen kan voorzien.

De leden van de D66-fractie vragen of de Minister kan definiëren wat wordt bedoeld met marktconforme prijzen? Op basis van welke factoren zijn deze prijzen gebaseerd? Op welke andere voorwaarden zet de Minister in ter behoud van een gelijk speelveld? De leden vragen hoe wordt bepaald op welke medische isotopen PALLAS zich zal richten? Zijn dit enkel de medische isotopen waarbij er sprake is van marktfalen? Daarbij vragen de leden van de fractie van D66 naar een scenario waarin PALLAS wordt gesplitst in een publieke tak, verantwoordelijk voor de ontwikkeling van medische isotopen waarbij sprake is van marktfalen, en een private tak die actief is op een markt met concurrentie. Is een dergelijk scenario onderzocht en overwogen, zo vragen deze leden.

Ik vind het belangrijk dat alle partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de voorzieningszekerheid van medische isotopen gelijke kansen krijgen om de markt te betreden. Een gelijk speelveld voor andere (innovatieve) partijen is daarom een belangrijke randvoorwaarde. Onder een gelijk speelveld vallen alle aspecten die in de daarop betrekking hebbende wet- en regelgeving op nationaal en Europees niveau zijn vastgelegd, zoals eerlijke concurrentie, voorwaarden voor het verkrijgen van vergunningen en de staatssteunregels.

Ik verwacht van PALLAS een gezonde financiële bedrijfsvoering, waarbij de publieke investering op termijn wordt terugbetaald. Met de woorden marktconform wordt bedoeld dat de beleidsdeelneming als bedrijf (kapitaalvennootschap) bedrijfsmatig zal opereren en onder andere zal sturen op het behalen van rendement op de publieke investering. Het bedrijf zal met de opbrengsten uit onder andere het bestralen en de verkoop van medische isotopen zijn eigen kosten (inclusief de aflossing van de door de Staat verstrekte leningen) moeten dragen. De nationale wetgeving bevat in de Mededingingswet en de daar onderdeel van uit makende Wet Markt en Overheid waarborgen om ervoor te zorgen dat er eerlijke concurrentie kan plaatsvinden tussen marktpartijen en overheids-bedrijven voor zover zij economische activiteiten verrichten.

Het bestuur van de deelneming maakt de afweging welke medische isotopen PALLAS gaat produceren. Dit hoort bij de rol van een bestuur van een kapitaalvennootschap. Vanuit mijn rol als enige aandeelhouder heb ik mogelijkheden om invloed uit te oefenen op onder andere de strategie van de deelneming en daarmee de borging van publieke belangen. Zo zou ik bijvoorbeeld kunnen sturen op de productie van

medische isotopen waar een maatschappelijke behoefte aan is, maar waar niet per se (het meeste) financieel rendement op te behalen is.

Met betrekking tot de investering geldt dat deze zal moeten voldoen aan de staatssteunregels. Het succesvol doorlopen van de staatssteunprocedure bij de Europese Commissie is een belangrijke randvoorwaarde voor definitieve besluitvorming over de publieke investering in PALLAS. De Europese Commissie zal per beoogde steunmaatregel toetsen of sprake is van verenigbare staatssteun en daarbij de mogelijke verstoring van de mededinging en het handelsverkeer op de Europese interne markt uitdrukkelijk wegen.

In de loop der jaren zijn verschillende scenario's verkend. Het PALLAS-project is groot van omvang en complex van aard. In eerste instantie was de insteek dat PALLAS de eerste reactor voor medische isotopen zou worden die privaat bekostigd was. Toen bleek dat private bekostiging niet haalbaar was zonder aanzienlijke overheidssteuning is publiek investeren in beeld gekomen, om op deze manier, bij gebrek aan een geschikt alternatief, de voorziening van medische isotopen zeker te kunnen stellen. Een beleidsdeelneming heeft als bijkomend voordeel dat de overheid grip heeft op een deel van de leveringsketen en zo kan sturen op de ontwikkelingen van betaalbare innovatieve nucleaire geneesmiddelen waar maatschappelijke behoefte aan is.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister om verder in te gaan op de gesprekken met de EIB over de financieringsmogelijkheden. Kan de Minister toelichten welke opties hierin worden verkend en waarom niet op de uitkomst van deze gesprekken wordt gewacht?

Cofinanciering van de bouw van de reactor door de EIB is denkbaar, maar alleen indien de risico's eerst middels een staatsgarantie door de Staat worden afgedekt. Het is mijn inzet om de EIB, onder voor de Staat acceptabelere voorwaarden, in een zo vroeg mogelijk stadium van het project (nog tijdens de bouwfase) in te laten stappen. Recentelijk heb ik hierover met de EIB gesproken. De EIB heeft aangegeven te willen verkennen wat de mogelijkheden zijn. Voor een dergelijke financiering zal door de nog op te richten beleidsdeelneming in ieder geval aangetoond moeten worden dat zij het bouwproject goed beheersen en dat de risico's te overzien zijn. Dit zal pas kunnen als de bouw een eind is gevorderd. Ik blijf hierover met de EIB in gesprek.

De leden van de D66-fractie vragen of er opties zijn verkend om in samenwerking met andere landen de bekostiging op te brengen, gezien de baat die andere Europese landen hebben bij leveringszekerheid van medische isotopen.

De speciaal gezant voor medische isotopen, Renée Jones-Bos, heeft hiervoor een uitgebreide verkenning gedaan in Europa. Alhoewel de meerwaarde van PALLAS voor de Europese patiënt en voor de nucleaire kennisbasis in de EU breed wordt erkend, is het niet mogelijk gebleken om de bekostiging van het project met andere landen op te brengen. De belangrijkste reden hiervoor is dat andere landen (maar ook bijvoorbeeld de Europese Investeringsbank) daarvoor eerst «skin in the game» van de Nederlandse overheid zelf verlangen. Nu de Nederlandse overheid met het voorlopige kabinetsbesluit over PALLAS meer commitment heeft getoond bij het project, zal ik deze optie opnieuw verkennen met andere landen en de Europese Investeringsbank. Het is wel goed om te benadrukken dat medefinanciering van de bouw van kernreactoren door andere landen niet gebruikelijk is. De Belgische en Franse overheid investeren wel zelf in de bouw van nieuwe onderzoeksreactoren in eigen

land, deze richten zich deels op de productie medische isotopen maar hoofdzakelijk op onderzoek.

De leden van de D66-fractie vragen of er gekeken is om de bekostiging uit andere portefeuilles te dekken en waarom deze opties geen oplossing boden. Indien hier niet naar gekeken is, vraagt de D66 fractie waarom dit niet overwogen is en of de Minister alsnog bereid is dit te doen.

In de besluitvorming van het kabinet over de financiering van PALLAS is breed gekeken naar andere opties, waaronder dekkingsmogelijkheden vanuit andere portefeuilles. Uiteindelijk heeft het kabinet besloten om € 1,32 miljard vanuit de VWS begroting te reserveren.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister welke waarborgen worden gekoppeld voor deze academische ontwikkeling en investering in PALLAS en vragen toelichting hoe publieke-private investering niet zal leiden tot (drie)dubbele betalingen door de Nederlandse samenleving, door middel van investering in onderzoek, investering in PALLAS en betalingen middels premies of eigen bijdragen voor medicijnen? Hoe komen de voordelen van de investering in PALLAS als staatsdeelneming terecht bij de Nederlandse burger? Kan de Minister aangeven welke waarborgen er worden ingebouwd in ontwikkeling van medische isotopen op basis van maatschappelijke vraag?

Betaalbaarheid, kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg staan voor mij centraal. De investering in PALLAS zie ik nadrukkelijk ook als een investering in betere en betaalbare gezondheidszorg voor patiënten met vaak ernstige en levensbedreigende ziekten. Zo levert deze investering ons als maatschappij belangrijke winst op. Allereerst kunnen patiënten in Nederland met de PALLAS-reactor blijven rekenen op excellente nucleaire geneeskunde bij onder andere vormen van kanker en hart- en vaatziekten. Daarnaast is het ook een investering in de ontwikkeling van nieuwe kankertherapieën en het behouden van vroege toegang tot innovatieve behandelingen voor Nederlandse patiënten. Therapieën kunnen gericht en doelmatiger worden ingezet met bovendien minder bijwerkingen. Met een investering in PALLAS wil ik richting geven aan deze veelbelovende ontwikkelingen voor de patiënt, waarbij maatschappelijke behoeften en commerciële belangen wat mij betreft hand in hand gaan.

Door het nemen van aandelen in de kapitaalvennootschap, worden zeggenschapsrechten verworven waarmee een bijdrage kan worden geleverd aan de borging van de publieke belangen. In de statuten van nog op te richten deelneming worden sturingsmogelijkheden die de Staat krijgt vastgelegd.

Voor iedere staatsdeelneming is het van belang dat er naast het nastreven van het publieke belang, wordt gestuurd op rendement, de operationele prestaties en de vermogenspositie. Daarmee kan naast de levensvatbaarheid van de onderneming en langetermijnwaardcreatie ook het streven naar een efficiënte bedrijfsvoering worden gewaarborgd. Dit rendement stelt de onderneming onder andere in staat om de investeringen die de Staat en daarmee ook de Nederlandse burger heeft gedaan, terug te betalen.

Uit het afwegingskader staatsdeelnemingen, dat de Minister van Financiën heeft gepubliceerd bij het nieuwe beleidskader staatsdeelnemingen 2022, begrijpen de leden van de D66-fractie dat een aantal specifieke vragen moeten worden beantwoord om tot het besluit tot aankoop van een onderneming te komen. De leden vragen of de Minister de antwoorden op deze vragen kan delen met de Kamer zodat de Kamer

inzicht krijgt in de afwegingen die aan het voorgenomen besluit tot de aankoop van PALLAS ten grondslag liggen. Is ook een alternatieve manier van financiering, bijvoorbeeld het verstrekken van een staatsgarantie op een lening, overwogen door het kabinet?

Conform de voorhangprocedure uit artikel 4.7 van de Comptabiliteitswet 2016 zal ik de Kamer over het voornemen voor het oprichten van de beleidsdeelneming informeren (oprichting privaatrechtelijke rechtspersoon). In deze brief zal ik ook aandacht besteden aan de vragen uit het beleidskader, de Nota Deelnemingenbeleid Rijksoverheid 2022.

In de loop der jaren zijn verschillende scenario's verkend. Het PALLAS-project is groot van omvang en complex van aard. In eerste instantie was de insteek dat PALLAS de eerste reactor voor de productie van medische isotopen zou worden die privaat bekostigd was. Toen bleek dat private bekostiging niet haalbaar was zonder aanzienlijke overheidsondersteuning is publiek investeren in beeld gekomen. Het aangaan van een beleidsdeelneming in combinatie met het verstrekken van een lening lijkt hierbij het meest passend. Via een beleidsdeelneming kan ik naar verwachting het beste grip houden op het nieuwbouwproject, borgen dat de investering van de Staat op termijn wordt terugbetaald en dat de maatschappelijke doelen bereikt worden.

De leden van de D66-fractie vragen naar de positie van de Staat om goed zicht en invloed te houden op het PALLAS-project en in het bijzonder hoe benoemingsbevoegdheden van de Staat worden ingericht.

Om goed grip te houden op het PALLAS-project is het belangrijk om aan de zijde van de overheid een adequate organisatie in te richten. Het beschikken over een governanceplan om te komen tot deze inrichting is voorwaardelijk aan een definitief investeringsbesluit. De komende periode zal ik gebruiken om dit in overleg met de departementen Financiën, Economische Zaken en Klimaat en Infrastructuur en Waterstaat uit te werken.

De benoemingsbevoegdheden van de Staat zijn in de conceptstatuten van de nog op te richten deelneming vastgelegd. Deze conceptstatuten zijn gebaseerd op de standaard voor de statuten die worden gehanteerd bij (staats)deelnemingen. Hierin is onder andere opgenomen dat de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, die vanwege het feit dat de Staat enige aandeelhouder wordt volledig bestaat uit de Staat, de bestuurders op bindende voordracht van de Raad van Commissarissen benoemt. De commissarissen worden op voordracht van de Raad van Commissarissen door Algemene Vergadering van Aandeelhouders benoemd.

Tot slot stellen de leden van de D66-fractie vragen voor het periodiek evalueren van het besluit om de activiteiten van de Stichting NRG en Stichting voorbereiding PALLAS-reactor onder te brengen in een beleidsdeelneming. In het bijzonder willen zij weten hoe en wanneer de eerste evaluatie en vervolgens met welke periode deze zal plaatsvinden. Ook willen zij weten of het besluit om in de PALLAS-reactor te investeren extern zal worden geëvalueerd.

Ik ben voornemens om de eerste evaluatie en de periodiek daarop volgende evaluaties conform de Nota Deelnemingenbeleid Rijksoverheid 2022 vorm te geven. Dit betekent dat de eerste evaluatie zeven jaar na het oprichten van de deelneming zal plaatsvinden. Daarbij zal worden aangesloten bij de huidige werkwijze die de Staat en met name de Minister van Financiën hanteert bij het evalueren van deelnemingen en

het informeren van de Kamer over de afgeronde evaluatie. Op basis van deze werkwijze zal het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de evaluatie zelf uitvoeren en het proces en eventueel het resultaat van de evaluatie extern laten toetsen om de onafhankelijkheid te waarborgen. Actuele ontwikkelingen kunnen aanleiding zijn om het aandeelhouderschap van de deelneming eerder of later te evalueren.

Reactie op de inbreng van de PVV-fractie

De leden dan de PVV-fractie vragen naar de beschikbaarheid van medische isotopen in de periode tot aan de ingebruikname van de PALLAS-reactor.

Het is de verwachting dat PALLAS de productie van isotopen rond 2030 kan starten. In de tussentijd zal NRG, en in de toekomst de nog op te richten deelneming, doorgaan met de exploitatie van de Hoge Flux Reactor (HFR) en medische isotopen blijven produceren. Ook zal NRG operationele verbeteringen en capaciteitsuitbreidingen doorvoeren om aan de groeiende vraag van medische isotopen te kunnen blijven voldoen. Hiermee is het mijn verwachting dat er in de periode tot aan de bedrijfsstelling van de PALLAS-reactor, geen structurele tekorten aan medische isotopen zullen ontstaan. Wel is het mogelijk dat de HFR of andere buitenlandse reactoren die een belangrijke bijdrage leveren aan de productie van medische isotopen tijdelijk uit bedrijf zijn, bijvoorbeeld als gevolg van onderhoud of technische mankementen. Hierdoor kunnen er tijdelijke tekorten ontstaan. Reactoren stemmen daarom hun productie- en onderhoudsschema's met elkaar af en proberen eventuele uitval onderling zo veel mogelijk in samenspraak op te vangen.

De leden van de PVV-fractie vragen hoe de Minister de miljardeninvestering met belastinggeld in het Pallasproject rechtvaardigt, nu er meerdere commerciële spelers op de markt zijn? De leden vragen ook welke risico's er kleven aan de investering en hoeveel medische isotopen de verschillende bedrijven straks gezamenlijk produceren. Hoeveel procent van de markt kunnen zij straks afzonderlijk bedienen zowel ten aanzien van de Nederlandse, de Europese als de internationale markt. De leden vragen voorts of de Minister van mening is dat PALLAS en SHINE en andere initiatieven naast elkaar kunnen bestaan.

De HFR in Nederland is op dit moment verantwoordelijk voor de productie van ca. 60–70% van de Europese en ca. 30% van de wereldwijde behoefte aan het vooralsnog meest gebruikte isotoop molybdeen-99. Er zijn aanvullende initiatieven nodig om de voorzieningszekerheid te borgen en om in de toenemende vraag naar isotopen voor nieuwe kankertherapieën te voorzien. Europese studies onderschrijven nut en noodzaak van een nieuwe reactor, als bewezen effectieve technologie, om de voorzieningszekerheid te borgen. Aanvullend verwelkom ik de komst van andere innovatieve spelers op de markt. Die initiatieven zijn er en ze zijn veelbelovend, maar ze hebben zich nog niet bewezen in de praktijk of zijn nog niet klaar om te produceren op de markt. Daarnaast zijn ze volgens de aangehaalde Europese studies op zichzelf onvoldoende om voorzieningszekerheid te kunnen borgen. Deze initiatieven kunnen wat mij betreft goed naast elkaar bestaan en aanvullend aan elkaar zijn, zodat de beschikbaarheid van medische isotopen voor patiënten nog beter geborgd wordt. Ik zie een investering in PALLAS dus niet als een risico maar juist als een noodzaak om voldoende beschikbaarheid van medische isotopen voor patiënten te kunnen borgen.

Een complex en langjarig bouwproject zoals de PALLAS-reactor is risicovol. Ik zal daarom aanvullende afspraken vastleggen in de financieringsovereenkomsten tussen de Staat en de beleidsdeelneming. Hierin zal onder andere bepaald worden onder welke voorwaarden de getrancheerde financiering ten behoeve van de bouw van het PALLAS-project verstrekt wordt en welke rapportageverplichtingen op kwartaal- en maandbasis de beleidsdeelneming heeft. Voorts zal de financieringsdocumentatie bepalingen bevatten over de mogelijkheid voor de Staat om audits uit te (laten) voeren en in welke gevallen er goedkeuring van de Staat vereist is over onder meer belangrijke wijzigingen in de uitvoering van het PALLAS-project.

Ook ben ik me ervan bewust dat de markt van medische isotopen zich snel ontwikkelt en dat dit ook onzekerheid geeft over hoe de markt er precies uitziet op het moment dat de PALLAS-reactor gereed is. Zo wordt de markt nu nog gedomineerd door de behoefte aan het meest gebruikte diagnostische isotoop molybdeen-99, maar wordt een sterke stijging in de behoefte aan therapeutische isotopen verwacht.

De leden van de PVV-fractie vragen zich of door de vele jaren van uitstel het Pallas-project niet achterhaald is. Zo claimt Shine Medical met zijn nieuwe technologie goedkoper, schoner en veiliger medische isotopen te kunnen produceren dan de PALLAS-reactor. Klopt dit, zo vragen de leden zich af. Zo ja wat is dan de meerwaarde van de productie van medische isotopen door de PALLAS-reactor? De leden vragen ook of het niet in de verwachting ligt dat deze nieuwe technologie de hele isotoopenmarkt gaat overnemen? De leden van de PVV-fractie vragen naar de marktpositie van het PALLAS-project en of de PALLAS-reactor niet op achterstand staat indien SHINE jaren eerder kan produceren.

Ik heb ter voorbereiding van de voorlopige besluitvorming over het PALLAS-project uitgebreid onderzoek laten doen naar alternatieve manieren om de voorzieningszekerheid van medische isotopen te borgen. Ik verwijs u daarvoor graag naar de achtergrondanalyse die samen met mijn Kamerbrief van 20 september jl.⁵ openbaar is gemaakt. Uit gesprekken die ik heb gevoerd met de sector en uit diverse onderzoeken, waaronder twee recente Europese studies, blijkt dat tenminste één nieuwe reactor voor de productie van medische isotopen nodig is om de voorzieningszekerheid van medische isotopen veilig te stellen. Alternatieve technologieën, zoals SHINE, kunnen van belangrijke aanvullende meerwaarde voor bepaalde isotopen zijn maar moeten zich nog bewijzen. Andere reactor-initiatieven in de EU, zoals de in aanbouw zijnde Franse Jules Horowitz Reactor (JHR) en het Belgische MYRRHA-project (ter vervanging van de BR2 reactor) zullen, eveneens met overheidsbetrokkenheid, medische isotopen produceren. Deze onderzoeksreactoren hebben echter, volgens de Europese studies, in de eerste plaats de focus op nucleair onderzoek en zijn daarmee volgens de experts, zonder aanvullende investeringen in een nieuwe reactor, onvoldoende om voorzieningszekerheid van medische isotopen te borgen.

De HFR in Petten is op dit moment verantwoordelijk voor een groot deel van de Europese en wereldwijde vraag naar medische isotopen. Bij een definitief besluit over de investering in het PALLAS-project ben ik voornemens om een beleidsdeelneming op te richten waarin de huidige activiteiten van Stichting NRG en Stichting Voorbereiding PALLAS-reactor worden opgenomen⁶. Deze beleidsdeelneming zal dus ook de exploitatie van de HFR voortzetten. Momenteel voorziet Stichting NRG in ongeveer

⁵ Kamerstuk 33 626, nr. 16.

⁶ Kamerstuk 33 626, nr. 16.

30% van de wereldbehoefte aan medische isotopen en levert zo een grote bijdrage aan de behandeling van patiënten. De verwachting is dat de PALLAS-reactor rond 2030 kan starten met de productie van medische isotopen. In de tussentijd zal Stichting NRG, en in de toekomst de beleidsdeelneming, doorgaan met de exploitatie van de HFR en medische isotopen blijven produceren. De behoefte waar de HFR rond 2030 in zal voorzien, zal dan worden ingevuld met de productiecapaciteit van de PALLAS-reactor.

In het investeringsvoorstel dat Stichting NRG en Stichting Voorbereiding PALLAS-reactor gezamenlijk in december 2021 bij de Staat hebben ingediend, is er rekening gehouden met de komst van een aantal nieuwe marktspelers waaronder SHINE. Daarnaast concluderen experts in het Europese NucAdvisor rapport dat investeringen in tenminste één nieuwe reactor en complexe deeltjesversnellers, zoals bijvoorbeeld SMART en SHINE, nodig zijn als de EU de voorzieningszekerheid wil borgen voor diagnostische en therapeutische isotopen.⁷

De leden van de PVV-fractie vragen hoe de miljardeninvestering zich verhoudt tot het gelijke speelveld dat andere innovatieve bedrijven is toegezegd.

Ik vind het belangrijk dat alle partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de voorzieningszekerheid van medische isotopen gelijke kansen krijgen om de markt te betreden. Een gelijk speelveld voor andere (innovatieve) partijen is daarom een belangrijke randvoorwaarde. Onder een gelijk speelveld vallen alle aspecten die in daarop betrekking hebbende wet- en regelgeving op nationaal en Europees niveau zijn vastgelegd, zoals eerlijke concurrentie, voorwaarden voor het verkrijgen van vergunningen en de staatssteunregels.

Ik verwacht van PALLAS een gezonde financiële bedrijfsvoering, waarbij de publieke investering op termijn wordt terugbetaald. De beleidsdeelneming zal als bedrijf (kapitaalvennootschap) bedrijfsmatig opereren en zal onder andere sturen op het behalen van rendement op de publieke investering. Het bedrijf zal met de opbrengsten uit onder andere het bestralen en de verkoop van medische isotopen zijn eigen kosten (inclusief de aflossing van de door de Staat verstrekte leningen) moeten dragen. De nationale wetgeving bevat in de Mededingingswet en de daar onderdeel van uit makende Wet Markt en Overheid waarborgen om er voor te zorgen dat er eerlijke concurrentie kan plaatsvinden tussen marktpartijen en overheidsbedrijven voor zover zij economische activiteiten verrichten.

Met betrekking tot de investering geldt dat deze zal moeten voldoen aan de staatssteunregels. Het succesvol doorlopen van de staatssteunprocedure bij de Europese Commissie is een belangrijke randvoorwaarde voor definitieve besluitvorming over de publieke investering in PALLAS. De Europese Commissie zal per beoogde steunmaatregel toetsen of er sprake is van verenigbare staatssteun en daarbij de mogelijke verstoring van de mededinging en het handelsverkeer op de Europese interne markt uitdrukkelijk wegen. Tot slot geldt voor andere innovatieve bedrijven dat ook zij – op geëigende momenten en naar behoefte – vormen van overheidsondersteuning hebben gekregen binnen de staatssteunkaders.

⁷ Kamerstuk 21 501-31, nr. 651.

Reactie op de inbreng van de CDA-fractie

De leden van de CDA-vragen naar het resterend gat van 330 miljoen euro. Pas als dat bedrag in het voorjaar geregeld is, kan het besluit om PALLAS te bouwen, definitief genomen worden. De leden van de CDA-fractie vragen in hoeverre dit ervoor zorgt dat er in de markt toch onzekerheid blijft, in een fase dat afspraken moeten worden gemaakt met bouwers, leveranciers en afnemers van medische isotopen. Deze leden vragen tevens wat er gebeurt als in het voorjaar van 2023 nog geen dekking voor het resterende gat van 330 miljoen euro gevonden is.

Gelet op de verouderde staat waarin de HFR verkeert en de toenemende risico's op tekorten en extra kosten, acht ik het van belang dat er zo spoedig mogelijk een definitief besluit wordt genomen over het PALLAS-project. Anticiperend op een definitief besluit heeft het kabinet alvast besloten dat van de reeds gereserveerde middelen € 129 miljoen beschikbaar zal worden gesteld in 2023 om, zonder onomkeerbare stappen, het investeringstraject te starten zodat de voorbereidingen voor de bouw voortgezet kunnen worden en het project op tijd en binnen budget wordt opgeleverd. Hiermee wordt geborgd dat PALLAS op tijd de werkzaamheden van de huidige reactor kan overnemen en de voorzieningszekerheid van medische isotopen zoveel mogelijk wordt veilig gesteld.

De leden van de CDA-fractie constateren dat het kabinet voor de resterende financiering van PALLAS vooral naar het Groeifonds lijkt te kijken. De leden van de CDA-fractie vragen hoe kansrijk dit wordt geacht. Worden er ook andere opties onderzocht, zoals (een combinatie met) Invest.nl?

Richting de voorjaarsbesluitvorming kijkt het kabinet, naast de mogelijkheden in het kader van het Nationaal Groeifonds, ook naar andere (aanvullende) dekkingsmogelijkheden.

De leden van de CDA-fractie vragen op welke wijze het Ministerie van EZK betrokken is bij de besluitvorming over de verdere financiering, gezien het belang van de reactor in Petten voor de nucleaire kennisinfrastructuur en het onderzoek dat wordt gedaan naar de mogelijkheden van kernenergie. Deelt het kabinet de mening dat PALLAS van groot belang is voor de nucleaire kennisinfrastructuur in Nederland, die ingezet gaat worden voor de ambities uit het Regeerakkoord om twee nieuwe kerncentrales te bouwen en Borssele langer open te houden? Zo nee, waarom niet? De leden van de CDA-fractie vragen ook op welke wijze het Ministerie van OCW betrokken is bij de besluitvorming over PALLAS, gezien het belang van de reactor voor de onderzoeksinfrastructuur.

Realisatie van het PALLAS-project kent een groot maatschappelijk belang. Het kabinet acht het belang van de reactor breder dan het medisch domein. Het gaat bijvoorbeeld ook om het behoud en de versterking van de bredere nucleaire kennis- en onderzoeksfunctie binnen Nederland. De Ministeries van OCW en EZK zijn mede daarom nauw betrokken bij de totstandkoming van de Nationaal Groeifondsaanvraag.

Reactie op de inbreng van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie vragen de Minister om toe te lichten hoe de eigendomsverhoudingen en zeggenschap geregeld zullen worden wanneer er daadwerkelijk wordt overgegaan tot een investering en of de Staat een beslissende stem krijgt bij besluiten over PALLAS.

Bij een definitief besluit over de investering in PALLAS ben ik voornemens om een privaatrechtelijke rechtspersoon (deelneming) op te richten waarin de huidige activiteiten van Stichting NRG en Stichting Voorbereiding PALLAS-reactor worden opgenomen⁸. Deze nieuwe kapitaalvennootschap (N.V.) zal de exploitatie van de HFR en de realisatie van het PALLAS-project voortzetten. Het eigendom van de HFR blijft bij de Europese Commissie. De PALLAS-reactor en het NHC vallen onder de verantwoordelijkheid van de nog op te richten deelneming. De Staat zal 100% aandeelhouder worden van deze deelneming en het aandeelhouderchap zal komen te liggen bij het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Naast de sturingsmogelijkheden die de Staat krijgt als enige aandeelhouder, zal ik aanvullende afspraken tussen de Staat en de deelneming vastleggen in de financieringsovereenkomsten voor de nieuwbouw van de reactor en het NHC. Hierin wordt onder andere bepaald onder welke voorwaarden de financiering voor het PALLAS-project verstrekt mag worden, hoe het getrancheerd verstrekken van de financiering zal verlopen, welke rapportageverplichtingen op kwartaal- en maandbasis jegens de Staat gelden, alsmede welke mogelijkheden er voor de Staat zijn om audits uit te voeren en op te leggen. Voorts is in de financieringsovereenkomsten opgenomen in welke gevallen er goedkeuring van de Staat benodigd is, zoals bijvoorbeeld in geval van belangrijke wijzigingen in de uitvoering van het project. Tot slot dient de Wet veiligheidstoets investeringen, fusies en overnames als vangnet: mocht ooit de zeggenschap over PALLAS worden overgedragen aan een private investeerder worden overgedragen, dan zal dat krachtens deze wet ex ante worden beoordeeld op de risico's voor de nationale veiligheid.

De leden van de SP-fractie vragen daarnaast wat precies zal gebeuren met de opbrengst van de nieuwe PALLAS-reactor, als het project winstgevend wordt. Vloeit een deel van deze winst dan ook weer terug naar de staatskas?

De Staat wordt 100% aandeelhouder van de deelneming. De Staat zal, als de financiële buffers van de deelneming voldoende zijn, in het geval van winst dividend uitgekeerd kunnen krijgen.

De leden van de SP-fractie vragen daarnaast hoe groot de kans is dat de nieuwe PALLAS-reactor rendabel wordt. Wat zegt het feit dat private partijen niet bereid waren om mee te financieren over de businesscase van dit project? Zijn er risico's dat na de bouw op een later moment alsnog meer publiek geld in de reactor moet worden gestoken?

De reservering van middelen voor een mogelijk besluit tot investering in PALLAS is gebaseerd op een gezamenlijk investeringsvoorstel van Stichting NRG en de Stichting Voorbereiding PALLAS-reactor. De business case is in opdracht van de Staat getoetst door KPMG en MACE. KPMG oordeelt dat het PALLAS-project een verwachte terugverdientijd heeft van circa 30 jaar. De kostenramingen zijn goed onderbouwd, maar kennen wel grote onzekerheden. Deze zijn inherent aan een dergelijk uniek nucleair bouwproject. Ook aan de opbrengstenkant zijn onzekerheden. Vanwege een snel ontwikkelend isotopen- en behandellandschap is het onzeker hoe de afzetmarkt er op het moment van ingebruikname van de reactor, precies uitziet.

De leden van de SP-fractie vragen aandacht voor de veiligheid en eventuele risico's waar omwonenden van de PALLAS-reactor aan worden blootgesteld.

⁸ Kamerstuk 33 626, nr. 16.

De Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS) ziet er op toe dat de reactor voldoet aan alle betreffende veiligheidseisen, inclusief de veiligheidseisen die betrekking hebben op de omgeving. De ANVS beoordeelt dit bij het verlenen van de kernenergiewetvergunning en houdt hierop toezicht tijdens de bouw, ingebruikname en het bedrijven van de reactor. Tijdens het doorlopen van het vergunningsverlengings-traject is het voor een ieder mogelijk om zienswijze in de dienen of beroep in te stellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Daarnaast zal de ANVS een informatie- en inspraakavond organiseren waar het mogelijk is om een mening te geven over de af te geven Kernenergiewetvergunning.

De leden van de SP-fractie vragen de Minister of er ook alternatieven zijn onderzocht voor deze investering. Er zijn bijvoorbeeld ook plannen voor nieuwe productielocaties elders in Nederland en Europa en er worden ook medische isotopen geproduceerd door sommige ziekenhuizen. Kan de Minister toelichten waarom hij toch deze investering in PALLAS noodzakelijk acht?

Ik heb ter voorbereiding van de voorlopige besluitvorming over het PALLAS-project uitgebreid onderzoek laten doen naar alternatieve manieren om de voorzieningszekerheid van medische isotopen te borgen. Ik verwijs u daarvoor graag naar de achtergrondanalyse die samen met mijn Kamerbrief van 20 september jl. openbaar is gemaakt. Uit gesprekken die ik heb gevoerd met de sector en uit diverse onderzoeken, waaronder twee recente Europese studies, blijkt dat tenminste één nieuwe reactor voor de productie van medische isotopen nodig is om de voorzieningszekerheid van medische isotopen veilig te stellen. Alternatieve technologieën, zoals SHINE, kunnen van belangrijke aanvullende meerwaarde zijn maar moeten zich nog bewijzen. Andere reactor-initiatieven in de EU, zoals de in aanbouw zijnde Franse Jules Horowitz Reactor (JHR) en het Belgische MYRRHA-project (ter vervanging van de BR2 reactor) zullen, eveneens met overheidsbetrokkenheid, medische isotopen produceren. Deze onderzoeksreactoren hebben echter, volgens de Europese studies, in de eerste plaats de focus op nucleair onderzoek en zijn daarmee volgens de experts, zonder aanvullende investeringen in een nieuwe reactor, onvoldoende om de voorzieningszekerheid van medische isotopen te borgen.

De leden van de SP-fractie geven aan het onwenselijk te vinden dat de Minister een groot deel van de investering in PALLAS wil financieren uit de opbrengst van het schrappen van Vitamine D uit het basispakket. Zij vinden dit onwenselijk, aangezien deze maatregel negatieve effecten kan hebben op de volksgezondheid. Zij vragen daarnaast hoe het überhaupt mogelijk is voor de Minister om deze middelen voor deze investering in te zetten, aangezien eventuele besparingen als gevolg van dit besluit terecht zouden komen bij de zorgverzekeraars.

Ik vind het belangrijk dat de opbrengsten van de Vitamine D maatregel worden benut om de zorg betaalbaar, toegankelijk en van hoge kwaliteit te houden. Deze beslissing stond destijds los van de financiering van PALLAS. Met het investeren in PALLAS wordt de voorzieningszekerheid van medische isotopen, die essentieel zijn voor de diagnose en behandeling van patiënten met ernstige ziekten, geborgd. Door in PALLAS te investeren kunnen Nederlandse patiënten blijven profiteren van de excellente nucleaire geneeskundige zorg en van het onderzoek dat in Nederland gedaan wordt naar nieuwe behandelingen.

Als gevolg van deze maatregel vallen de premie gefinancierde uitgaven, vallend onder het Uitgavenplafond Zorg (UPZ), € 129 miljoen per jaar lager uit tot en met 2032. Deze lagere uitgaven werken voor 50% door op de inkomensafhankelijke bijdrage en voor 50% op het nominale deel. Dat betekent dat zowel de totale opbrengsten van de inkomensafhankelijke bijdrage (IAB) als de totale opbrengsten van de nominale premie in 2023 ongeveer € 64,5 miljoen lager uitvallen. Dit komt overeen met een ongeveer 0,01% lagere IAB-percentages en een ongeveer 4 euro per jaar lagere nominale premie.

Deze middelen zijn overgeboekt van het uitgavenplafond zorg (UPZ) naar het uitgavenplafond rijksbegroting. Het UPZ is daarmee met € 129 miljoen per jaar naar beneden bijgesteld en het Uitgavenplafond Rijksbegroting met € 129 miljoen per jaar naar boven bijgesteld.

De leden van de SP-fractie vragen in hoeverre de Minister ook de maatschappelijke kosten heeft meegewogen van het schrappen van Vitamine D uit het basispakket. Lopen de zorgkosten hierdoor uiteindelijk niet juist op? Wat zijn de gevolgen voor de financiering van PALLAS als het schrappen van Vitamine D uit het basispakket toch minder opbrengt dan het kabinet verwacht? Moet er dan alsnog een andere dekking worden gevonden?

Zorginstituut Nederland heeft in de totstandkoming van haar advies uitgebreid stilgestaan bij de effecten van het niet meer vergoeden van vitamine D uit het basispakket. Hierbij zijn ook patiëntenorganisaties geconsulteerd en heeft de Adviescommissie Pakket advies uitgebracht over de maatschappelijke effecten. Het Zorginstituut heeft aangegeven de effecten van de pakketmaatregel, bijvoorbeeld bij kwetsbare groepen, in de praktijk te zullen monitoren. Zoals verzocht in de motie van het lid Mohandis c.s.⁹, zal ik u nog dit jaar per Kamerbrief informeren over de invulling van deze monitoring.

De middelen zijn overgeboekt van het uitgavenplafond zorg (UPZ) naar het uitgavenplafond rijksbegroting. Het UPZ is daarmee met € 129 miljoen per jaar naar beneden bijgesteld en het Uitgavenplafond Rijksbegroting met € 129 miljoen per jaar naar boven bijgesteld.

De leden van de SP-fractie vragen tot slot wat het gevolg is van dit besluit voor de terugbetaling van de lening van 40 miljoen euro vanuit de provincie Noord-Holland aan PALLAS.

Van de totale financiering voor het PALLAS-project is al € 226 miljoen in de vorm van rentedragende leningen verstrekt, de lening van de provincie Noord-Holland is hier onderdeel van. Voor het verstrekken van deze lening heeft de provincie Noord-Holland in 2013 een leningsovereenkomst gesloten met Stichting Pallas. Ik ben momenteel in gesprek met de provincie Noord-Holland over hun betrokkenheid bij het PALLAS-project, waarin ook de lening van € 40 miljoen wordt meegenomen.

Reactie op de inbreng van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie lezen in de brief van de Minister terug dat het Ministerie van VWS voor de financiering van de PALLAS-reactor € 1,29 miljard reserveert uit de opbrengst van de vitamine D maatregel. (€ 129 miljoen euro per jaar tot en met 2032). Deze leden hebben vragen over deze financieringsbron. De vitamine D maatregel houdt in dat vitamine D uit het basispakket wordt gehaald. Kan de Minister toelichten

⁹ Kamerstuk 29 477, nr. 771.

wat de overheveling van de opbrengst van deze pakket maatregel van € 1,29 miljard naar de VWS begroting, ceteris paribus, betekent voor de premiestelling, het uitgavenplafond zorg en het uitgavenplafond rijksbegroting? Of en hoe zijn de premiestelling, het uitgavenplafond zorg en het uitgavenplafond rijksbegroting bijgesteld? Wat betekent dit voor de lastenverdeling voor volwassenen tussen belastingen, nominale premie en inkomensafhankelijke bijdrage zvw?

Als gevolg van deze maatregel vallen de premie gefinancierde uitgaven, vallend onder het Uitgavenplafond Zorg (UPZ), € 129 miljoen per jaar lager uit tot en met 2032. Deze lagere uitgaven werken voor 50% door op de inkomensafhankelijke bijdrage en voor 50% op het nominale deel. Dat betekent dat zowel de totale opbrengsten van de inkomensafhankelijke bijdrage (IAB) als de totale opbrengsten van de nominale premie in 2023 ongeveer € 64,5 miljoen lager uitvallen. Dit komt overeen met een ongeveer 0,01% lager IAB-percentages en een ongeveer 4 euro per jaar lagere nominale premie.

Deze middelen zijn overgeboekt van het UPZ naar het Uitgavenplafond Rijksbegroting. Het UPZ is daarmee met € 129 miljoen per jaar naar beneden bijgesteld en het Uitgavenplafond Rijksbegroting met € 129 miljoen per jaar naar boven bijgesteld. Vanwege scheiding van inkomsten en uitgaven is het directe effect op belastingen niet te kwantificeren.

De leden van de PvdA-fractie vragen hoe gebruikelijk het is om een investering via een pakketmaatregel te financieren en of hier ook voorbeelden van te geven zijn.

Ook vraagt de PvdA-fractie zich af of bij de keuze om vitamine D uit het basispakket te halen de nieuwe inzet van deze middelen voor de PALLAS-reactor heeft meegespeeld.

Ik vind het belangrijk om te benadrukken dat de dekkingsopgave met betrekking tot PALLAS geen rol heeft gespeeld bij het besluit om Vitamine D uit het basispakket te halen. Ik vind het belangrijk dat de opbrengsten van de maatregel worden benut om de zorg betaalbaar, toegankelijk en van hoge kwaliteit te houden. Met het investeren in PALLAS wordt de voorzieningszekerheid van medische isotopen, die essentieel zijn voor de diagnose en behandeling van patiënten met ernstige ziekten, geborgd. Door in PALLAS te investeren kunnen Nederlandse patiënten blijven profiteren van de excellente nucleaire geneeskundige zorg en van het onderzoek dat in Nederland gedaan wordt naar nieuwe behandelingen.

Reactie op de inbreng van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de Minister naar de nog ongedekte post van € 330 miljoen. Is de Minister het met deze leden eens dat een nieuwe reactor ook een investering is in de kennisinfrastructuur van de nucleaire kennisinfrastructuur in Nederland, het innovatieve klimaat in het algemeen en de innovatie op het gebied van medische isotopen in het bijzonder? Wat deze leden betreft pleit dit voor een financiële betrokkenheid van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, en zeker het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en/of het Nationaal Groeifonds. Hoe kijkt de Minister hiernaar?

In de besluitvorming van het kabinet over de financiering van PALLAS is breed gekeken naar andere opties, waaronder dekkingsmogelijkheden vanuit andere portefeuilles. Uiteindelijk heeft het kabinet besloten om € 1,32 miljard vanuit de VWS begroting te reserveren. Realisatie van het PALLAS-project kent een groot maatschappelijk belang. Het kabinet acht

het belang van de reactor breder dan het medisch domein. Het gaat bijvoorbeeld ook om het behoud en de versterking van de bredere nucleaire kennis- en onderzoeksfunctie binnen Nederland. De Ministeries van OCW en EZK zijn mede daarom nauw betrokken bij de totstandkoming van de Nationaal Groeifondsaanvraag.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar de deadline voor een definitief besluit tot investeringen om een nieuwe reactor op tijd gereed te hebben. Vanaf wanneer zullen er «onomkeerbare stappen» worden gezet?

Er kan worden gestart met de bouw van de PALLAS-reactor nadat het definitieve besluit over de investering genomen is. Gelet op de verouderde staat waarin de HFR verkeert en de toenemende risico's op tekorten en extra kosten, acht ik het van belang dat er zo spoedig mogelijk een definitief besluit wordt genomen over het PALLAS-project. Anticiperend op het definitieve besluit heeft het kabinet besloten dat van de reeds gereserveerde middelen € 129 miljoen beschikbaar zal worden gesteld in 2023 om, zonder onomkeerbare stappen, het investeringstraject te starten zodat de voorbereidingen voor de bouw voortgezet kunnen worden en het project op tijd en binnen budget opgeleverd wordt. Hiermee wordt geborgd dat dat PALLAS op tijd de rol van de huidige reactor kan overnemen en de voorzieningszekerheid van medische isotopen zoveel mogelijk wordt veilig gesteld.

Verder spreken de leden van de ChristenUnie-fractie hun steun uit over het voornemen om strategischer om te gaan met publieke investeringen in geneesmiddelenontwikkeling. De leden onderstrepen het belang van de uitwerking van het besliskader privatisering en verzelfstandiging in het kader van het oprichten van de deelneming en zij verwachten dat de Kamer hierover zorgvuldig wordt geïnformeerd. Daarnaast vragen de leden ook om een verdere toelichting over hoe de staats- of beleidsdeelneming eruit zou komen te zien.

Voor het oprichten van de deelneming zal de voorhangprocedure zoals bepaald in artikel 4.7 van de Comptabiliteitswet 2016 (verder: de procedure) worden doorlopen en zal er tevens worden getoetst aan de hiervoor van toepassing zijnde kaders uit de Nota Deelnemingenbeleid Rijksoverheid 2022. Conform de procedure zal het voornemen tot oprichting van de beleidsdeelneming (oprichting privaatrechtelijke rechtspersoon) per brief kenbaar worden gemaakt aan de Staten-Generaal. Het doorlopen van de procedure en het toetsen aan de kaders uit de genoemde Nota is in lijn met het besliskader privatisering en verzelfstandiging.

In de achtergrondanalyse ten behoeve van de besluitvorming over de PALLAS-reactor, die met de beslisnota openbaar is gemaakt, ben ik ingegaan op hoe de deelneming er uit zal komen te zien. De huidige Stichting NRG en Stichting Voorbereiding PALLAS-reactor worden gefuseerd en de gefuseerde stichting wordt vervolgens omgezet in een kapitaalvennootschap, waar de Staat enige aandeelhouder van wordt. Deze kapitaalvennootschap continueert alle huidige activiteiten van NRG en bouwt de PALLAS-reactor en het NHC om medische isotopen in opdracht en eigen beheer te bestralen en te verkopen op de internationale markt.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen naar het gelijke speelveld voor alle partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de voorzieningszekerheid van medische isotopen. Zij vragen om een nadere toelichting wat dit gelijke speelveld betekent voor innovatieve spelers als SHINE en SMART, als het uitgangspunt is dat de toekomstige reactor gaat opereren

op basis van marktconforme prijzen en niet op basis van full cost recovery?

Ik vind het belangrijk dat alle partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de voorzieningszekerheid van medische isotopen gelijke kansen krijgen om de markt te betreden. Een gelijk speelveld voor andere (innovatieve) partijen is daarom een belangrijke randvoorwaarde. Onder een gelijk speelveld vallen alle aspecten die in daarop betrekking hebbende wet- en regelgeving op nationaal en Europees niveau zijn vastgelegd, zoals eerlijke concurrentie, voorwaarden voor het verkrijgen van vergunningen en de staatssteunregels.

Ik verwacht van PALLAS een gezonde financiële bedrijfsvoering, waarbij de publieke investering op termijn wordt terugbetaald. Met de woorden marktconform wordt bedoeld dat de beleidsdeelneming als bedrijf (kapitaalvennootschap) bedrijfsmatig zal opereren en onder andere zal sturen op het behalen van rendement op de publieke investering. Het bedrijf zal met de opbrengsten uit onder andere het bestralen en de verkoop van medische isotopen zijn eigen kosten (inclusief de aflossing van de door de Staat verstrekte leningen) moeten dragen.

De nationale wetgeving bevat in de Mededingingswet en de daar onderdeel van uit makende Wet Markt en Overheid waarborgen om ervoor te zorgen dat er eerlijke concurrentie kan plaatsvinden tussen marktpartijen en overheidsbedrijven voor zover zij economische activiteiten verrichten.

Met betrekking tot de investering geldt dat deze zal moeten voldoen aan de staatssteunregels. Het succesvol doorlopen van de staatssteunprocedure bij de Europese Commissie is een belangrijke randvoorwaarde voor definitieve besluitvorming over de publieke investering in PALLAS. De Europese Commissie zal per beoogde steunmaatregel toetsen of er sprake is van verenigbare staatssteun en daarbij de mogelijke verstoring van de mededinging en het handelsverkeer op de Europese interne markt uitdrukkelijk wegen.

Reactie op de inbreng van de BBB-fractie

De BBB-fractie geeft aan het onverteerbaar te vinden dat de Minister het welzijn en de gezondheid van de ene patiëntengroep, via de vitamine D maatregel, compenseert met het welzijn en gezondheid van de andere. De BBB-fractie vraagt of de Minister geen enkele andere dekking kan vinden in zijn begroting en of hij bereid is hier alsnog naar te zoeken.

Ik heb uw Kamer op 20 mei 2022 geïnformeerd¹⁰ over het besluit om Vitamine D te schrappen uit het basispakket. Ik vind het belangrijk om te benadrukken dat de dekkingsopgave met betrekking tot PALLAS hierin geen rol heeft gespeeld. Ik zie op dit moment geen alternatieve dekkingsmogelijkheden in de context van de VWS-begroting.

¹⁰ Kamerstuk 29 689, nr. 1146.